

№ 5
2016



Дошкільне містечко



УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ТА НАУКИ
СЛАВУТИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ДОШКІЛЬНИЙ СЕКТОР

ДОШКІЛЬНЕ МІСТЕЧКО

Щорічний спеціалізований журнал
№ 5, 2016

Виходить із серпня 2012 року

СЛАВУТИЧ
2016

ДОШКІЛЬНЕ МІСТЕЧКО

Спеціалізований журнал

Редакційна колегія

Головний редактор — Ірина Терещенко
Дизайн і верстка — Анастасія Терещенко

Адреса редакції

Міський методичний центр
07101
м. Славутич
Київська область
Бакинський квартал, 15

E-mail: mmc.tereshencko@yandex.ua
Web-сайти: metodistdnz.at.ua, do-mi.jimdo.com

© Терещенко І. А., 2016
© Славутицький міський методичний центр, 2016

ЗМІСТ

І. Терещенко. Слово до читачів 6

ІНТЕРВ'Ю

І. Терещенко. Із минулого в майбутнє 7

ЖУРНАЛУ 5 РОКІВ

О. Коваленко. Щирі вітання мешканцям «Дошкільного містечка»: творцям, дописувачам і читачам 8

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

О. Ліннік. Способи організації діалогічної взаємодії з дітьми дошкільного віку 10

ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ КОЛЕГ

І. Стеценко. Конструємо математичні історії та граємо у них ... 16

БАТЬКІВСЬКА ВІТАЛЬНЯ

А. Олійник. Дидактичний супровід ігор малят — активізація спонтанної діяльності 25

ВІРШІ ПРО ВСЕ НА СВІТІ

О. Тимофієва. Вірші для малят і для тих, хто виколисує Націю 33

ПРОГУЛЯНКИ СЛАВУТИЧЕМ

Т. Ложкіна. У фонтані пострибаємо — сонячного зайчика впіймаємо 36

ПОДІЇ ДОШКІЛЛЯ

Топ-7 подій у дошкільлі Славутича 40

ВЕРНІСАЖ

І. Терещенко. Веселкова палітра картин Наталії Дерев'янка 41



СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ

У серпні нашому журналу **«Дошкільне містечко»** виповнилося п'ять років!

Пошук авторів і тем для матеріалів, робота над макетом і оформленням часопису — усе це було для нас новим, цікавим і хвилюючим досвідом.

У процесі створення журналу доводилося багато чому вчитися: чути та приймати критику, оперативно реагувати на пропозиції. Ми вдячні всім тим, хто став нашими друзями, наставниками, поводитирями. Знаємо, що журнал знайшов свого читача.

Тематично новий номер «Дошкільного містечка» присвячений дитячій грі. Гра — джерело розвитку дитини, у грі дитина — творець. Педагогічна спільнота відводить ігровій діяльності особливе місце, оскільки дитині необхідні яскраві, різноманітні життєві враження, образ світу, як говорять психологи.

Гра має місце і в житті дорослої людини. Тож відкрити номер ми вирішили невеликим інтерв'ю, яке п'ятирічна дівчинка Іра, вихованка васильківського дитячого садка, бере в себе ж, майбутньої, — методиста з дошкільної освіти Ірини.

Як завжди, ми підготували для вас публікації, які є актуальними на сьогодні. Запрошуємо до читання.

Обов'язково грайте зі своїми дітьми та не втрачайте дитину в собі. Яскравих вам вражень, жаги до втілення найкращих задумів!

З повагою
головний редактор
Ірина ТЕРЕЩЕНКО

ІЗ МИНУЛОГО В МАЙБУТНЄ

Усі ми
родом із дитинства
Антуан де Сент-Екзюпері



Із ким ти товаришувала у садочку?

З Аллою, вона була на новорічному ранці Снігуронькою, з Танею, Наталею, Сашком. Вони ділилися солодощами, нас часто ставили у пари на заняттях із музики. Разом ми любили кататися на каруселях, плескатися у воді, прийшовши з прогулянки, співати.

Твоя улюблена іграшка?

Плюшевий ведмедик. Він спав зі мною на подушці. А потім ми ходили з ним грати в дитячий садок, в магазин, разом хворіли та приймали несмачні ліки. Я його дуже добре пам'ятаю. На жаль, тепер його зі мною немає.

Ти хотіла стати дорослою?

Так, мені дуже цього хотілося. Яка дівчинка не прагне мати красиву сумочку, плащ, туфлі на високих підборах, сім'ю, дітей?

Що ти любиш робити?

Люблю писати твори-роздуми, вірші, читати, готувати різні страви, подорожі теренами України.

Який твій найяскравіший спогад із дитинства?

Їх було декілька. Ніколи не забуду катання на фурі з конями. Мама мене відвезла влітку до бабулі на Львівщину, на відпочинок. Була пора жнив. Бабця та дід, їхні дорослі діти збирали пахуче сіно, склали його на віз, а дітей саджали на кучугури сіна — і підвода їхала. Згадую, як цокотіли копитця коней, вітер гойдав їх гриви, сонце пекло чимдуж...

З сестрами, меншими за мене, ми гралися в хованки у височенних травах. І нас ніхто не міг знайти. Тоді я в цьому була впевнена.



**ВІТАННЯ МЕШКАНЦЯМ
«ДОШКІЛЬНОГО МІСТЕЧКА»:
ТВОРЦЯМ, ДОПISУВАЧАМ
І ЧИТАЧАМ!**

Олена КОВАЛЕНКО (ПШЕВРАЦЬКА),
к.п.н., доцент кафедри
дошкільної освіти
Педагогічного інституту
Київського університету
імені Бориса Грінченка

«Дошкільне містечко» відзначає п'ятирічний ювілей. Ну здавалось, який це ювілей, адже в жодних наказах про ювілейні дати такого числа немає...

З позиції людського життя — це перші, найважливіші п'ять років формування особистості. Відповідно до загальноприйнятої вікової періодизації — час переходу від середнього до старшого дошкільного віку. З позиції вічності — мить між минулим і майбутнім.

Спершу слід зазначити, що регіональних журналів, газет із питань дошкільної освіти в Україні налічуються одиниці. Зважаючи на різні економічні негаразди, більшість із них виходить лише до знаменних дат. А деякі з них виходили рік-два і припинили своє існування.

На сьогодні створення і регулярне видання фахового регіонального журналу — самовіддана творча праця, яка прирівнюється до професійного подвигу.

Любов до людей, вимогливість до себе і свого оточення, креативність, творчий неспокій, безмежна відданість дошкільно взагалі та Славутичу зокрема характеризують цю тендітну жіночку, на чийх плечах — цікавий і корисний часопис. Я пишаюсь тим, що багато років знайома і спілкуюсь із пані Іриною, знаходилась у витоків її професійного становлення, оскільки вона була однією з кращих випускниць дошкільного відділення Київського університету імені Бориса Грінченка. Я вдячна Богу за надану можливість вчитись професіоналізму та життєвої мудрості у неї.

Якщо озирнутись назад і подумки перегорнути всі номери журналу, то ми ще раз переконаємось у тому, як багато ми дізнались завдяки цікавим рубрикам та змістовому наповненню його шпальт: «Візитна картка», «Палітра майстерності», «З досвіду роботи колег», «Прогулянки Славутичем», «Вірші про все на світі», «Батьківська вітальня», «У скарбничку педагога», «Вернісаж» тощо.

Заслуговує на увагу, що в журналі не тільки висвітлюється досвід роботи окремих працівників дитячих садків міста, а й надається слово провідним вітчизняним фахівцям у галузі освіти, зокрема дошкільної.

Сам журнал оформлений з високим художнім смаком. Ілюстрації, репродукції картин, фотографії різних куточків міста, світлини авторів статей створюють атмосферу доброзичливості та викликають бажання змінюватись на краще.

Зичу «Дошкільному містечку» Славутича подальшої наснаги і творчих злетів. Місто живе доти, доки у ньому є **найголовніше — його дорослі й малі мешканці**. Живи, Містечко, ще довго-довго!





СПОСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІАЛОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олена ЛІННІК,
доцент кафедри дошкільної освіти
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Сучасні підходи до побудови дошкільної освіти передбачають суб'єкт-суб'єктний вимір взаємодії вихователя та дитини, який стає можливим тільки в умовах діалогу як основної форми педагогічного спілкування. Діалог має бути природною формою взаємодії з дитиною починаючи з раннього віку. Для забезпечення діалогізму в навчанні треба вміти чути іншого, врахувати можливість існування позиції, відмінної від своєї, інших смаків. Діалогічність як життєва позиція педагога — найвизначальніший показник його професійної майстерності. Відтак проблема забезпечення діалогічності актуалізує суб'єктно-діяльнісний підхід до організації освітнього процесу.

Перш ніж говорити про особливості організації пізнавальних діалогів як ефективного методу формування філософських знань, звернемося до відомих ще з давньогрецьких часів сократичних діалогів як теоретичної платформи забезпечення діалогічності сучасного спілкування з дітьми.

Саме **Сократ** уперше в історії використав діалог як метод філософського пошуку істини та виховання духу й душі своїх співрозмовників.

Заслуга Сократа полягає в тому, що предметом своїх бесід він ставив «проблему життя», тобто будь-яке близьке кожному життєво важливе питання: *любов, дружба, робота, виховання, освіта, діти, людське щастя*, — а також ключові філософські категорії, як-от *хороше й погане, прекрасне й потворне*. За справедливим визначенням філософа і філософа Олексія Лосева, філософія, створена Сократом, — не просто філософія життя, це філософія **для** життя. Кожній людині важливо замислитися над визначенням власного місця в житті. Саме це допомагає їй рухатися до відкриття і прийняття істини.

Окрім змісту сократичних діалогів, важливим для нас є осмислення методів комунікативної взаємодії зі співрозмовниками.

Сократичний діалог складався з кількох взаємопов'язаних етапів.

На **першому етапі** учасники зверталися до певної філософсько-світоглядної проблеми, яка поставала у вигляді запитання щодо трактування того чи іншого поняття, наприклад, що є *мудрість, хоробрість, чеснота, благо, прекрасне*. Тобто ініціатор розмови спонукав співрозмовників витлумачити центральне поняття. Для розв'язання означеного термінологічного завдання вони мали узагальнити власний досвід щодо визначення змісту обраного слова. Стимулюючи мислення співрозмовників, Сократ не заважав їм розмірковувати вголос, «прикидався недосвідченим», «ховав знання предмета».

На **другому етапі** сократичного діалогу співрозмовники Сократа розв'язували порушену проблему на актуальному для них рівні, давали доступну для розуміння відповідь. У свідомості кожного учасника діалогу актуалізувалися досвід, пов'язаний з визначенням ключового поняття, а також уявлення, почуття, які виникали в процесі обговорення ключового слова. Для співрозмовників Сократа результат їхньої власної діяльності, спрямований запитаннями учителя, поступово прояснювався, ставав очевидним і, нарешті, сприймався як відкриття. Важливим було те, що сама ситуація діалогу як спільної діяльності змушувала людей шукати засоби вираження своїх думок, спонукала формулювати, висловлювати їх, переконувати співрозмовників у правильності власної позиції.

Запропонувавши своє оригінальне рішення, співрозмовники Сократа переживали ілюзію повного знання, цілковитого подолання проблеми. І тут на **третьому**, кульмінаційному, **етапі** Сократ розвінчував їх упевненість у власній правоті, піддавав сумніву, іронії, критиці думки своїх опонентів. Він підводив учасників розмови до розуміння того, що ситуація незавершена, знову актуальна, до думки про існування інших, кардинально протилежних точок зору. Так філософ надавав світоглядному діалогу нового імпульсу.

Паралельно з точкою зору співрозмовника Сократ формулював власну пізнавальну позицію з обговорюваної проблеми. Він уважно стежив за розбіжностями між учасниками діалогу, звертав увагу співрозмовників на думки, які суперечили одна одній, роблячи їх предметом спеціального аналізу та обговорення. Наявність кількох точок зору на проблему неминуче приводила до їх узгодження, узагальнення, що сприяло тим самим збагаченню уявлень учасників діалогу, розвитку особистості.

На основі аналізу методики організації сократівських діалогів виділимо у вигляді правил **загальні принципи ведення бесіди, актуальні й донині:**

- чітко усвідомлюючи мету й основний напрям майбутнього діалогу з дітьми, педагог може лише спрямовувати дитину до розв'язання порушеної проблеми — до правильної відповіді та має дійти самостійно;
- педагог має однаково ставитися до всіх своїх співрозмовників, незалежно від рівня успішності, який вони показали в ході розмови, враховувати їхній особистий досвід;
- від педагога передусім залежить загальне емоційне забарвлення розмови. Позитивному настрою учасників діалогу сприятимуть щирість наставника, його правдивість і простота у спілкуванні, вміння викликати у співрозмовників різні асоціації, пов'язані з обговорюваними поняттями. Адже лише особисті переживання та почуття педагога можуть викликати в дітей інтерес до проблеми, що обговорюється, стимулювати їхню власну активність, визначити суб'єктну позицію.

Одним із провідних принципів формулювання педагогом запитань до дітей, застосування лексико-граматичних вправ, організації пошукової діяльності, починаючи з дошкільного віку, має бути **принцип багатоваріантності**. Він реалізується в різних навчальних ситуаціях і дає дитині змогу звикнути до думки, що на одне й те саме запитання можуть бути різні відповіді, не замикатися в межах одного підходу, орієнтує на пошук кількох способів розв'язання завдання.

Ефективним є також прийом ведення діалогу, запропонований психологом Жаном Піаже. Розташувавши групу дітей колом, він пропонував їм розповісти, що саме вони бачать, коли дивляться на предмет у середині кола. Адже діти, які дивилися на предмет спереду, і ті, що стояли позаду, сприймали картину по-різному. Розглядаючи будь-яку проблему, ми виходимо передусім з власного бачення, не уявляючи цілісної картини. Це допомагає дітям зрозуміти, чому можуть бути інші, також правильні, відповіді на одне запитання.

Принцип багатоваріантності можна реалізувати з допомогою таких запитань до дітей, які припускають численні можливі варіанти відповідей. Причому педагог від початку орієнтує дітей не на одне, а на низку можливих рішень. Скажімо, можна запропонувати малюкам поміркувати над такими запитаннями: «Чому кінь не п'є воду зі склянки?», «Як швидко зробити светр важким?», «Як швидко охолодити гарячу воду?», «Як вибачитися перед людиною, яка не розуміє твоєї мови?» тощо. Багатоваріантними можуть бути лексичні завдання і вправи, як-от: дібрати слово-реакцію на певне стимульне слово.

Важливо не задовольнятися однією чи двома відповідями, а спонукати дітей до пошуку запитанням-стимулом: «Як сказати по-іншому?», «А ще як можна?», схвалювати будь-яке бажання сказати своє слово: «Діти, ви помітили, як Віталік цікаво сказав?».

В організації пізнавального діалогу значення мають найменші дрібниці, які можуть виявитися вирішальними. Важливо навіть те, як сидітимуть діти під час діалогу. Краще, щоб вони бачили не лише педагога, а й інших дітей, і сприймали їх як співрозмовників.

Дорослий, який не стоїть над вихованцями, а сидить разом із ними на стільчику в колі, демонструє, що він один із них, хоч і головний, і сприймає дітей рівноправними партнерами у спільному пошуку істини.

Сутність пізнавальних діалогів полягає в тому, щоб допомогти вихованцеві в означеній сукупності знань знайти значущі для себе смисли. Отже, варто обирати теми, які наближають дітей до осмислення найважливіших законів природи (усе пов'язане з усім; нічого з нікуди не береться й у нікуди не дівається; що надішлеш у світ, те тобі й повернеться; природа знає краще, навчися її слухати) і соціуму (Я у світі не один; Моя свобода обмежена свободою Іншого; взаємозалежність цінніша за незалежність). Сам педагог має осмислити ключову ідею як відповідь на запитання самому собі: «Що саме, яку життєво важливу інформацію (переконавання, настанову) діти мають уявити на цьому занятті?». Щоб бути готовим до пізнавального діалогу, педагог має, звичайно, постійно працювати над собою, ставити передусім собі ті запитання, навколо яких потім будуватиме розмову з дітьми.

Доцільно візуалізувати процес відкриття істини. Цьому сприяє створення карти розумових дій. Оскільки здатність до символізації у дошкільнят ще формується, їм важко самим знайти власний символ, тож вихователь може запропонувати кілька символів, які допоможуть знайти саме той, що відповідає їхньому баченню суті досліджуваного поняття. Так, розбираючи поняття «рух», можна розглянути такі символи, як *стрілка, крапка, квадрат, пряма, хвиляста, ламана лінії*, і серед них знайти той, яким вони позначили б рух. А щоб визначитися з конкретними кроками до власної мрії, краще скористатися символом «пірамідка» або «драбинка», вершиною якої буде сама мрія, кожен ж сходинку дитина має наповнити змістовими етапами, що наближають до цієї мрії. Молодші школярі завдання на символізацію можуть виконати самостійно.



З огляду на специфіку навчання в дошкільному дитинстві, не менш значущою для того, щоб діти могли знайти в пізнавальному діалозі власний смисл, є організація проживання дітьми ключової ідеї (проблеми, суті досліджуваного поняття), апробування її на власному досвіді. Проживання, а не сприйняття інформації в готовому вигляді, акцентує увагу дітей на активному включенні в процес пізнання, що неможливо без помилки як обов'язкової його складової. Позиція ж педагога у пізнавальному діалозі — прийняття помилки, її аналіз, знаходження її причин та способів виправлення.

*Більш розвиненим пізнавальним діалогом, проблемною бесідою, спрямованою на розв'язання проблемної ситуації, конфлікту думок, результатом якої є суб'єктивно нове знання, є **полілог**.*

Ведення полілогу також передбачає паритетне спілкування, взаємодію дорослих та дітей навколо проблемної ситуації, що створюється, за допомогою читання тексту, опису життєвої ситуації чи введення нової інформації, яка суперечить уявленням і досвіду дітей. Це можуть бути не тільки філософські новели, притчі, а й оповідання для дітей, казки, вірші, в яких певна проблема, центральне поняття, що потребує осмислення й обговорення на філософському занятті, представлені яскраво, очевидно. Іноді в тексті можна виокремити кілька ліній розгортання проблемної розмови. Отже, на основі одного тексту можна провести навіть цикл занять, знов і знов знаходячи в ньому нові нюанси.

Конфлікт думок виникає у процесі обговорення тексту на етапі виявлення проблеми дітьми, усвідомлення її як особистісно значущої.

Потім настає етап висування ідей та гіпотез, які діти черпають з власного досвіду (тобто етап подолання проблемної ситуації на актуальному рівні).

Кульмінаційний етап полілогу — створення зони найближчого розвитку, коли педагог, виокремивши найбільш значущі відповіді, веде дітей до нового рівня, нового знання. Саме це потребує від педагога найвищої майстерності.

Проілюструємо спосіб ведення полілогу, пов'язаний зі стимулюванням висловлювань дітей з наступним спрямуванням їх на знаходження таких прикладів і фактів, які б спростували їх, привели дітей до суперечності із самими собою, спонукавши до подальшого пошуку.

Вихователь. Чи є люди, які знають усе?

Діти. Так!

Вихователь. Хто, наприклад?

Діти. Мій тато! Учитель! Учені — такі люди, які знають все!

Вихователь. Давайте поміркуємо. Антон, чи знає твій тато, чому Маша сьогодні запізнилася на урок?

Антон. Ні.

Вихователь. Отже, всього він не знає, правильно? Далі міркуємо. Я — учитель, проте я не знаю, як, наприклад, побудувати космічний корабель. Як ви вважаєте, це погано, що я цього не знаю?

Діти. Ні!

Вихователь. Чому?

Ярослав. Бо ви нас цього не вчите.

Вихователь. Отже, мені не обов'язково це знати? Скажіть, а як ви гадаєте, гарний учений може одночасно вигадувати, як побудувати космічний корабель, та з'ясувати, від чого померли динозаври?

Діти. Так! Ні, бо не вистачить часу!

Вихователь. Справді, щоб стати справжнім ученим та знатися на космічних кораблях, треба все життя цього вчитися.

Ангеліна. На динозаврів часу вже точно не вистачить.

Вихователь. Отже, вчені знають все-все?

Діти. Мабуть, ні.

Вихователь. То є така людина, що знає все на світі?

Кирило. Бог!

Вихователь. Але Бог — це надлюдина. А я запитую про людей.

Кирило. Тоді ніхто.

Вихователь. А є на світі людина, яка, навпаки, нічого не знає?

Влада. Та, яка щойно народилася.

Вихователь. Не знає нічого взагалі? А хто його мама — знає?

Катерина. Так! У мене є маленький брат, так він тільки в мами не плаче!

Вихователь. Ось бачите! Але я згодна з тобою, Владо, що немовля знає дуже мало, проте з кожним днем дізнається все більше. А як ви дізнаєтеся про щось нове?

Діти. Тато розповідає! Учитель! З книжок! З телевізора! Від друзів!

Вихователь. Добре. Давайте з вами зараз придумаємо, як зашифрувати малюнком усі ваші відповіді, та намалюємо їх на значках.

Як бачимо, діалог є основою сучасної освітньої парадигми, альтернативної традиційній. Діалог не зводиться до комунікації суб'єктів, його сутність є значно глибшою: це засіб культурного обміну ціннісними смислами суб'єктів освітнього процесу у процесі комунікативної взаємодії. Навчальний діалог (полілог) має таку структуру: постановка проблеми; рішення питання на актуальному рівні учасників діалогу; відтворення проблемної ситуації на новому рівні. Реалізація діалогу відбувається на засадах принципу багатоваріантності.



КОНСТРУЮЄМО МАТЕМАТИЧНІ ІСТОРІЇ ТА ГРАЄМО У НИХ

Ірина СТЕЦЕНКО,
науковий співробітник
Міжнародного науково-навчального
центру інформаційних технологій та
систем Національної академії наук
України та Міністерства освіти
і науки України

Сюжетно-рольовим іграм у дошкільній освіті приділяється велика увага. Адже вони допомагають дітям пізнавати довкілля, розвивати творчу та відтворювальну уяву, вивчати правила поведінки людей у суспільстві. Сюжетно-рольова гра є репетицією дій дітей у ситуаціях повсякденного життя. Значущу роль відіграють ці ігри в підготовці до різних занять, наприклад із математики.

Сюжетні задачі важко розв'язувати дітям різного віку: і дошкільнятам, і молодшим школярам, і учням середньої та старшої школи. Вони настроюють навіть студентів вищих навчальних закладів, хоч у сюжетних задачах описуються добре знайомі ситуації. Складнощі, ймовірно, криються у тому, що дітям важко уявити ситуацію, описану в умові задачі, «увійти» в неї, поставити себе на місце персонажів умови задачі. Саме сюжетно-рольова гра може допомогти обіграти умову задачі, розібратися у діях персонажів, а відтак продовжити ці дії та відповісти на запитання задачі, а потім перевірити правильність розв'язку.

*Сюжетно-рольова гра допомагає малятам **побачити** використання математичних понять «ширина», «висота», «легше», «важче» тощо (наприклад, під час гри у магазин, будівельників); учить моделювати ситуації повсякденного життя, бачити у них важливе і другорядне, прогнозувати їх розвиток.*

Дієвим засобом педагога в освітній діяльності при поясненні певних математичних понять може стати і конструювання, яке допомагає розгортати сюжетно-рольові ігри на різних заняттях.

Сучасні конструктори подобаються дітям своєю багатфункціональністю, яскравістю, простотою. Малята люблять конструювати, тому серед іграшок неабияке місце відводиться конструкторам.

Розглянемо, **що дає дитині конструкторська діяльність:** розвиває дрібну моторику, просторове мислення, творчі здібності, конструкторські навички, самостійність, винахідливість, допомагає формувати вміння діяти за алгоритмом — не так вже й повно ми використовуємо її потенціал. Та й далеко не завжди педагоги використовують конструкції дітей у сюжетній грі для кращого пізнання довкілля, досліджують їх, придумують, як зробити кращими (стійкішими, міцнішими, красивішими), перебудовують для перевірки своїх задумів.

Педагогам важливо під час конструювання вирішувати з дітьми ще й інші задачі — розвивати мовлення, формувати уявлення про математичні поняття, а також дати можливість відкрити їм закономірності навколишнього світу, провести цікаві експерименти, розповісти про природні дива.

Педагоги використовують далеко не всі можливості сучасних конструкторів на заняттях із дошкільнятами. Тому поміркуймо разом, як можна застосувати конструктори під час роботи з дітьми.

Для розгортання будь-якої діяльності дошкільнятам потрібна **наочність:** вона допомагає створити затишну атмосферу для гри, змоделювати ситуації повсякденного життя, програти їх, побачити наслідки власних дій. Зазвичай педагоги використовують плакати, фотографії та малюнки великого формату. Унаочнювати допомагають і комп'ютери (адже в інтернеті неважко знайти потрібні зображення і красиво оформити їх). Але це все площинні зображення: їх не можна взяти в руки, повертаючи роздивитись із різних боків, дослідити їх, трансформувати відповідно до розгортання гри.

Як правило, у педагогів обмежені можливості мати об'ємну наочність: надто багато її потрібно, надто вона різноманітна, надто дорога... Але ж у кожній групі є конструктори, з деталей яких можна створити яку-завгодно наочність.

Спробуймо об'єднати конструкторську діяльність із діяльністю на заняттях математики, розвитку мовлення, ознайомлення з довкіллям тощо.

Вивчаючи з дітьми *правила дорожнього руху*, будемо з кубиків дорогу, тротуари для пішоходів, світлофори, різноманітні машини, граємо у водіїв та пішоходів.

На заняттях із *розвитку мовлення* конструктор допоможе створити кумедних персонажів, із якими можна обігравати життєві ситуації, скласти захопливі історії. Педагог може запропонувати дітям розповісти, який у персонажа характер, звички, уподобання, побудувати їхні помешкання.

Заняття з *математики* конструктор допоможе перетворити на захопливу казку: хоч педагог розповідатиме всім дітям одну й ту

саму казку, побудована конструкція у кожного може бути своя. Це дуже подобається дітям! Натомість, на заняттях із конструювання дітям не завжди подобається створювати за зразком (або інструкцією) однаковою конструкцію. Малята прагнуть зробити **свою** машинку, будиночок, тваринку тощо, тому й усілякими способами добудовують стандартну конструкцію. Коли діти показують батькам свою конструкцію, підкреслюють, чим вона відрізняється від конструкцій інших дітей.

Математична пізнавальна казка про довгих і коротких черв'ячків

Дітям важко пояснити поняття «більший — менший». Існує багато слів для їх позначення (вищий — нижчий, ширший — вузький, довший — коротший) і треба мати певний досвід, щоб правильно вибрати поняття для розв'язку певної задачі. Також ці поняття не є абсолютними: щоб визначити, більшим чи меншим є певний об'єкт, потрібно мати еталон, із яким ми цей об'єкт порівнюватимемо.

Щоб проілюструвати відносність цих понять, визначимо, велика чи маленька наша планета Земля. «Звичайно, велика, — скажуть діти одразу. — Он скільки на ній країн, морів, які величезні будинки поміщаються на ній!». Але ж Земля — зовсім невелика планета Сонячної системи. Якщо порівняти її з планетами-гігантами, Земля видасться дуже маленькою: її маса менша від маси «найлегшої» планети-гіганта Сонячної системи — Урана — більш ніж у 14 разів. Якщо уявити Сонце такого ж розміру, як звичайні двері, то Земля була б такого ж розміру, як звичайна монетка.

На початку формування уявлення про поняття «більший — менший» даймо дітям максимальну опору на наочність, щоб діти могли побачити і дослідити різницю між об'єктами (наприклад, будуватимемо (моделюватимемо) все, що записано в умові задачі, порівнюватимемо об'єкти за допомогою умовної міри). З часом малята зрозуміють, чим мають відрізнитися об'єкти, і їх порівняння перейде у внутрішній план, а з часом стане не таким буквальним.

Пропонуємо варіант математичної пізнавальної казки, яка допоможе закріпити поняття «вищий — нижчий», «довший — коротший», навчить дітей орієнтуватися у просторі, описувати положення предметів відносно одне одного, розвине навички креативного конструювання.

Педагог розповідає казку дітям, вони одразу все будують, обговорюють побудоване. У кожного має вийти власна диво-казка. Жодної однакової і всі правильні! Подаємо низку ігрових завдань.

В одній казковій країні, в одному казковому веселому місті живуть собі нерозлийвода друзі-черв'ячки, Жовтий і Зелений. Жовтий черв'ячок трохи коротший (складається з 3 жовтих кубиків — голівка + ще 2 кубики), ніж Зелений (складається з 4 зелених кубиків — голівка + ще 3 кубики).

- Розкажіть, які за характером друзі-черв'ячки?
- Дайте їм імена.

Черв'ячки живуть у невеличких будиночках, що стоять поряд: у Зеленого черв'ячка будинок двоповерховий та широкий, адже він довший, а у Жовтого — вузький та вищий, адже він коротший.

- Побудуйте будиночки для черв'ячків.
- Якої висоти (міряємо висоту та ширину кубиками з конструктора 2x2 кубики), будиночок Жовтого черв'ячка, Зеленого черв'ячка? Вихователь обговорює з дітьми чи в усіх вийшли однакові будиночки. Чому? Чим будиночки відрізняються? (Зверніть увагу дітей на колір будиночків, кількість поверхів та кількість кубиків, із яких вони побудовані).

На центральній площі міста, де всі зустрічаються, люблять посидіти на лавочках, попиту чайок із смачнучими тістечками, розповісти новини, цікаві історії, росте казкове Диво-дерево — високе-високе, вище будиночка Жовтого черв'ячка, різнобарвне. Шелестить своїми диво-вітами, слухає казки та переповідає їх вітру, а він вже розносить казки по всіх країнах.

- Чим це дерево дивне?
- Скільки кубиків заввишки це дерево? Завширшки?

До будиночків черв'ячків ведуть стежинки завширшки, як їхні будиночки. А щоб інші черв'ячки, які живуть у місті, не заплуталися, до кого з друзів яка стежинка веде, стежинки відрізняються кольорами.

- Якого кольору краще побудувати стежинки (так, щоб стежка сама «розповідала», до кого вона веде)? Чому?
- У якого черв'ячка стежинка вузька, ширша, довшя, коротша? Чому так вийшло?
- Скільки черв'ячків можуть одночасно повзти разом стежками?
- Якою стежкою разом може повзти більше черв'ячків? А менше?
- Чи в усіх вийшло однаково? Чому?

Прилетіла зграйка пташок, вони теж хочуть казки послухати: три сіли на дерево: **жовта — на верхню гілочку, біла — на нижню, сіра — між білою і жовтою пташками.** Ще дві пташки не захотіли сідати на дерево: **перша сіла на землю** зернятками поласувати, **друга — трохи вище.**

- Куди друга пташка могла сісти?
- Скільки пташок у зграйці?
- Яка пташка сидить вище всіх? Яка нижче всіх?
- Скільки пташок сидить під деревом?

Неподалік у місті живуть ще четверо друзів наших знайомих черв'ячків. Вони завдовжки 5 кубиків (**1 кубик — голівка + ще 4 кубики**).

- У вас є кубики двох кольорів. Побудуйте друзів-черв'ячків так, щоб всі вони були різними.
- Як черв'ячків звати?
- Який тепер черв'ячок найкоротший? Найдовший?
- Скільки черв'ячків однакової довжини?
- На скільки друзі-черв'ячки довші від Жовтого черв'ячка?
- На скільки Зелений черв'ячок коротший за друзів-черв'ячків?

Друзі-черв'ячки разом побудували будиночок. Кожний черв'ячок живе на **окремому** поверсі. На першому поверсі будинку ніхто не живе: тут є затишна вітальня, де друзі приймають гостей.

- Скільки поверхів у будинку черв'ячків?
- Який будинок у місті найвищий? Найнижчий?
- На скільки найнижчий будинок нижчий за найвищий?
- Порівняйте за висотою інші будинки в місті.
- Побудуйте стежинку до будиночка чотирьох черв'ячків. Якою вона буде? Чому?

Біля великого дерева у куточку стоять лавочки та столики.

- Побудуйте лавочку з трьох кубиків.
- Якому черв'ячку на ній зручно сидіти? Чому?
- Побудуйте лавочки для всіх черв'ячків у місті.
- Скільки лавочок потрібно побудувати?
- Скільки кубиків для кожної лавочки потрібно?
- Як побудувати лавочки так, щоб всі мешканці міста знали, де чия лавочка стоїть?

- Для яких черв'ячків потрібна найдовша лавочка? Найкоротша? (За потреби можна порівняти й інші лавочки за довжиною).
- Чи однакової висоти всі лавочки?
- Що вище: стіл чи лавочки? Чому? На скільки кубиків відрізняється їх висота?
- На стіл чи лавочки потрібно взяти більше кубиків? Чому? На скільки?

*У сороки, яка живе у гніздечку на дереві, є завдання: вона має вчасно повідомити про зустріч всіх черв'ячків. Сорока має простежити, щоб ніхто з черв'ячків не запізнився на зустріч. Допоможімо сороці: порадимо, **у якому порядку** краще звати на зустріч друзів.*

- Чи однакової довжини стежки у місті?
- Якою стежкою черв'ячки можуть повзти тільки один за одним? Якою парами?
- Скільки черв'ячків одночасно може повзти іншими стежками?
- Яка стежинка найширша? Найвужча? На скільки найширша стежинка ширше найвужчої?
- Якою стежкою черв'ячок повзтиме найменше часу? Найбільше часу? Чому?
- Як добудувати стежинки так, щоб черв'ячкам скоріше було дістатися дерева?

Далі імпровізація — кожен може придумати свою казкову історію: наприклад, про кішку, яка злякала пташок та черв'ячків. Або діти можуть уявити, як черв'ячки ростуть. Які будинки їм будуть потрібні? Що ще треба змінити у місті? Якого найдовшого черв'ячка можна побудувати? (Підказка: черв'ячок може звернутися клубочком). Діти можуть прикрасити місто черв'ячків, далі розширювати місто — побудувати більше дерев, майданчик із гойдалками.

Будуємо місто

Педагог може запропонувати дітям звести яскраві будинки для мешканців далеких планет, які завітали в гості, побудувати казкове місто, де на кожній вулиці будуть різні будинки. Можна разом поміркувати над такими запитаннями.

- Чому будинки у місті мають бути різними?
- Чому краще не будувати поруч кілька однакових будинків?
- Чи комфортно людям жити у місті, де будинки схожі, як близнюки?
- Як відрізнити будинки один від одного?
- Чи зручно орієнтуватися тільки на номери будинків?

Запропонуйте дітям розповісти гостям, як потрапити до їхнього будинку, якщо всі будинки на вулиці однакові; якщо на вулиці є різні будинки. Створіть макет таких вулиць.

Пробуйте експериментувати з дітьми, зробити багатоповерхівки і наочно розповісти про математичні поняття. Такі завдання можуть стати частиною занять із математики та конструювання.

Побудуйте ціле місто. Яких будинків у містах найбільше? Звісно, багатоповерхівок. А є міста з височенними хмарочосами.

Багатоповерхівки можна будувати з різних кубиків (1x1, 1x2, 2x2, 2x3 виступи — в ЛЕГО всі розміри вимірюються висотою кубиків або виступами на кубиках тощо), з різними дахами (під час конструювання використовуйте скоси). Конструювати вулиці міста краще на великих основах: так у дітей буде простір, можна буде перебудовувати кілька разів, якщо необхідно, порівнювати, а наприкінці заняття всі основи можна буде красиво поставити поруч і вийде незвичайне місто для іграшок.

Уважно роздивіться побудоване місто разом із дітьми. Чим будинки відрізняються один від одного? Що у них незвичайного?

Задачі на визначення «більше — менше»

• Побудуйте багатоповерхівку вищу (нижчу) заданої. Скільки можна побудувати різних багатоповерхівок нижче заданої? Скільки вищих? Нижчих чи вищих багатоповерхівок можна побудувати більше? Чому?

• Побудуйте багатоповерхівку на 2 кубики вищу (нижчу) заданої (таку задачу можна розв'язувати кілька разів, щоразу змінюючи кількість кубиків).

• Скільки кубиків потрібно, щоб побудувати таку саму багатоповерхівку, як задана?

• Скільки кубиків потрібно, щоб побудувати багатоповерхівку на 2 кубики вище (нижче), ніж задана? (Таку задачу можна розв'язувати кілька разів, щоразу змінюючи кількість кубиків).



Ці задачі тільки здаються надто простими: адже поверх можна побудувати більше, ніж із одного кубика (до того ж багатоповерхівки вийдуть ширшими або вужчими).

• Побудуйте всі багатоповерхівки вищі (нижчі), ніж задана. Чи завжди ви змогли побудувати всі варіанти? Чому?

• Чи можна побудувати багатоповерхівку будь-якої висоти? Чому? (Важливо, щоб діти назвали дві та більше причин).

• Запропонуйте дітям побудувати різні багатоповерхівки — в основі 1 кубик, 2 кубики, 4 кубики — різними способами.

• Яка багатоповерхівка вийде найміцнішою? Найстійкішою? Так діти набувають досвіду конструювання, навчаються правильно класти кубики у конструкції.

• Можна дослідити, як краще ставити кубики, щоб споруда була міцнішою. Як ми зможемо побудувати вищу багатоповерхівку? Чому? Що робить будинок міцнішим?

• Як ви вважаєте, якими треба будувати поверхи будинку, щоб він вийшов якомога вищим?

Такі самі задачі, як ми розглянули вище з багатоповерхівками, можна розв'язувати, наприклад, із парканами: будуюмо довші (коротші) паркани. А можна будувати і довші, і вищі паркани із заданої кількості кубиків. Головне — розповісти дітям, що таке ширина та висота; коли ми вживаємо слова «**вище — нижче**», а коли — «**довше — коротше**»; навчити їх правильно вживати ці слова.

Також можна будувати одночасно різні багатоповерхівки: довші (коротші) — з більшою (меншою) кількістю під'їздів; довші і вищі, довші й нижчі тощо.

Знаходимо закономірності

Досить відомі задачі на знаходження закономірностей у послідовності геометричних фігур. Подібні задачі можна розв'язувати з різнобарвними багатоповерхівками, можна також змінювати їх висоту, ширину тощо.

• Порівняйте різні багатоповерхівки. Чим вони, крім висоти, відрізняються? Що у них спільного?

• Як продовжити послідовність?

Спочатку можна будувати багатоповерхівки одного кольору. Далі змінюйте кілька властивостей багатоповерхівок — наприклад, можна по-різному забарвлювати будинки, одночасно змінюючи їх висоту.

Основи комбінаторики

Побудуйте з кубиків різного кольору якомога більше різних багатоповерхівок — можна змінювати забарвлення кубиків для основної конструкції, забарвлення скосів для побудови дахів.

- Скільки різних багатоповерхівок висотою 3 кубики можна побудувати з кубиків двох кольорів?
- Скільки потрібно кольорів, щоб побудувати 6 різних чотирьохповерхових будинків? Чи є тільки один варіант розв'язку цієї задачі?
- Чи можна, використовуючи тільки 2 кольори, побудувати більше різних чотирьохповерхових будинків? Скільки саме?
- Ми будуємо вулицю триповерхових будинків. Скільки щонайменше потрібно кольорів, щоб на вулиці було 10 будинків?

Тож цікаві, дотепні завдання, що мають різну складність, допомагають педагогові розгортати ігрові ситуації під час освітньої діяльності з дитиною-дошкільником.

ДИДАКТИЧНИЙ СУПРОВІД ІГОР МАЛЯТ — АКТИВІЗАЦІЯ СПОНТАННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Лія ОЛІЙНИК,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології,
педагогіки та менеджменту освіти
Миколаївського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти



«Життя — чим є воно для нас? Звичайно ж, грою». Сприймаємо це філософсько-поетичне судження хто жартома, а хто всерйоз. Гра — то двері з Дійсності у Можливе, і вони завжди відчинені в обидва боки, переконує нас чудовий сучасний знавець дитячої душі Володимир Леві.

У всі часи педагоги-гуманісти закликали: «Навчайте, граючи!». Сприймавши цей заклик, наукова педагогіка розробила ігри, які ґрунтуються на ігрових діях та ситуаціях, але водночас ввела в них дидактичне завдання й назвала ці ігри дидактичними. Граючись, дитина навчається найрізноманітнішого — залежно від спрямування гри. Оперуючи закладеними у гру знаннями, вона вчиться неусвідомлено. Власне дидактична мета залишається прихованою від неї, і чим вдаліше побудована гра, тим глибше ця мета прихована.

Малюк просто грає, але за своїм внутрішнім значенням — то вже процес навчання, хоча й непрямого, мимовільного, непомітного.

*Найкращі дидактичні ігри побудовані за принципом **само-навчання**: зміст гри має спрямовувати дитину на оволодіння тими чи тими знаннями і вміннями.*

Саме цей принцип ліг в основу дидактичного матеріалу для сенсорного виховання дошкільнят, створеного італійським педагогом Марією Монтесорі, й системи дидактичних ігор для розвитку малят, розробленої бельгійським педагогом Овідом Декролі.

Науковий метод Марії Монтесорі передбачає «виховання відчуттів, побудоване не на мистецтві вчительки, а на виховній системі». Декролі підкреслює: «якщо вчитель талановитий, винахідливий, якщо в нього є необхідні посібники, він може захопити своїх слухачів і досягти досить помітних результатів».

Визнаючи важливу роль розвивального предметного середовища у природному розвитку дитини, усвідомлюючи значення дидактичних ігор у педагогічному процесі дошкільного закладу, надаємо особливої ваги дидактичному супроводові ігрової діяльності малят, якою займається педагог.

Саме вихователь може зробити життя дітей у групі цікавим, змістовним, легким для всього гурту і для кожної дитини; саме педагог, який уміло координує інтереси та потреби дітей, є індикатором їхніх уявлень, він здатний розвинути у малих потяг до пізнання і спонукати при цьому до вищих форм загальнолюдської поведінки та почуттів.

У групі раннього віку має бути по кілька одних і тих самих іграшок. На практиці з різних причин не вдається цього досягти, та й взагалі в групах завжди є ігри та іграшки, привабливі для малят саме своєю унікальністю й неповторністю. Видатний дидакт Ян Амос Коменський зазначав, що «треба привчати їх (дітей до 6 років) до терпіння, щоб вони не сподівалися на те, що все має з'явитися для них на їхній кивок, — вже з раннього віку діти поступово повинні приборкувати свої пристрасті».

Норми поведінки у колективі диктують малятам кілька правил користування іграшками. Одне з них: інформувати дорослого про своє бажання взяти що-небудь для гри.

Послух — найменш вивищене з усіх моральних почуттів — усе ж таки необхідний у вихованні дитини. Слід змінити його характер: із пасивного, вимушеного зробити обґрунтованим, добровільним. Адже свобода і обмеження — майже тотожні поняття. Без обмежень, власне, немає свободи.

Слід надати малятам «свободу підкорятися», і навіть ті, кому ледве виповнився рочок, цілком нормально на це реагують. Практика роботи показує: найменших переконують не аргументи, а інтонації голосу і та візуальна інформація, яку вони сприймають, — міміка, жести, поза дорослого. І якщо ця інформація має у собі позитивний заряд, малюк розуміє, що вихователь — добрий, чуйний друг, який піклується про нього, бажає йому добра. Це народжує взаємне почуття: завжди люблять того, хто робить тебе щасливим.

Французький педагог Поліна Кергомар зауважує: «Дитина — наш суддя, тож не забуваймо цього. Тільки-но вона зрозуміє, що ми водночас добрі й сильні, що турбуємося про неї розумно й з любов'ю, вона вже переможена й віднині суціль перебуває під нашим впливом».

Дитина аж ніяк не вроджений анархіст, від миті усвідомлення власного «Я» її морально-етичний розвиток іде за нормами і канонами соціального середовища, в якому вона зростає. Але якщо ці

правила і норми нав'язуються декларативними, насильницькими методами (морально чи фізично), тоді відбувається деформація особистості.

Вихователі груп раннього віку вже більш 20 років застосовують у роботі з малятами прийом активізації спонтанної діяльності — АСД. Він передбачає плавний перехід від самостійної нерегламентованої діяльності дітей до спільної діяльності й особистісно зорієнтованої взаємодії дитини та дорослого. Це допомагає педагогові збуджувати у малят інтерес до пізнання, викликати у них захоплення через зацікавлене сприймання нового, підводити до усвідомленого засвоєння уявлень про об'єкти і явища довкілля, про їхні взаємозв'язки.

Застосування прийому АСД дає змогу, так би мовити, підвести до спільного знаменника два поняття: вільний розвиток дитини у насиченому предметному середовищі й участь значущого для неї дорослого у цьому розвитку.

Дехто з колег вважає, що прийом АСД використовується, аби в будь-який час охопити всіх дітей групи, щоб усі щось робили, щоб усі гралися. Вони гадають, що малі нудьгують, коли їм доводиться споглядати, як інша дитина грається іграшкою, і чекати своєї черги. Проте таке тимчасове становище сприяє формуванню у дітей терпіння, украй необхідного для життя у суспільстві. Адже прояв вольового зусилля полягає не лише у тому, щоб чогось досягти, домогтися, а й в умінні від чогось відмовитися, чимось поступитися.

Використовуючи прийом активізації спонтанної діяльності, вихователі ознайомлюють малят із різними правилами, зокрема в іграх, у життєвих ситуаціях, терпляче, м'яко, але наполегливо допомагають їм засвоїти таке:

- кожна іграшка **має своє місце** — так завжди зручно знайти її;
- **іграшки** не люди, але все розуміють і дуже **не люблять, коли їх ламають**, — адже приємно гратися цілими й гарними іграшками;
- якщо іграшки немає на місці і з нею грається хтось інший, то з цієї ситуації є не менше трьох виходів:

1) візьми іншу іграшку або гру;

2) домовтеся гратися удвох — це ж так цікаво:

*Ось кошенята граються удвох,
ось цуценята бавляться удвох,
онде стрибки-стрибки ягнята удвох,
бо ж самому нудно, ой нудно;*

3) ти не хочеш брати іншу іграшку, не хочеш гратися разом або тобі відмовляють, — **зачекай**, скажи своєму товаришеві, що ти чекаєш на іграшку, якою він грається.

Вихователь має враховувати чимало чинників, які розвивають дитину: її зацікавленість, особисті якості, навички володіння різними видами діяльності, а також навичками суспільної поведінки. Все починається нібито з простого, а насправді складного — навчити дитину гратися так, щоб не заважати іншим дітям, і гарантувати, що їй також не заважатимуть. Це потребує взаєморозуміння, яке формується не словесними методами, а самою практикою гри.

*Спостереження за тим, як діти грають, допомогли виявити певну закономірність оволодіння малюком дидактичною грою, іграшкою, посібником. Ми виокремили **етапи** цього процесу:*

- знайомство;
- маніпуляція;
- усвідомлення дидактичного завдання;
- стадія проб і помилок;
- прийняття допомоги;
- виконання дидактичного завдання;
- тренінг, удосконалення;
- відмова;
- періодичне повернення.

Практика роботи показала: всі ці етапи дитина послідовно проходить, оволодіваючи дидактичним посібником. Часові рамки кожного етапу й усього шляху загалом цілком індивідуальні й зумовлені багатьма чинниками: особистою цікавістю дитини до посібника, рівнем сформованості її знань, умінь та навичок, особистісними якостями, участю у цьому процесі дорослого, який є авторитетом для неї.

І попри те, що кожного разу вихователь має віднаходити оптимальний варіант свого входження у спонтанну діяльність маляти, все ж таки нам вдалося сформулювати **особливості педагогічного впливу на дитину** залежно від того, на якому етапі оволодіння дидактичним посібником вона перебуває. Наведемо їх.

1. Знайомство

А. Класичний спосіб, поданий у різній методичній літературі: на занятті вихователь акцентує увагу всієї підгрупи на посібникові; показує і пояснює, як із ним поводитися; безпосередньо звертається до дитини: «Повтори», «Зроби так, як я показала»; схвалює або не схвалює виконані дії чи відповіді. За використання прийому АСД цим способом ми послуговуємося лише зрідка.

Б. Вихователь перед дітьми сам грається посібником, коментуючи вголос свої дії, а малі спостерігають за ним, хто хоче. Педагог звер-

тається до найбільш зацікавлених глядачів: «Давайте пограємо», або ж немовби приймає запрошення до гри з ініціативи дитини: «Я теж хочу погратися».

В. Малюк із якихось причин не бачив способів дій з посібником, відтворених педагогом (був відсутній або не виявляв уваги). Тоді можна безпосередньо звернутися до нього з пропозицією: «Хочеш погратися?», а потім показати (або ні) способи дії за умови прояву зацікавлення.

2. Маніпуляція

Якщо дитина сказала вихователю про своє бажання погратися посібником, але не знає, як діяти з ним для розв'язання дидактичного завдання, і до того ж відмовляється від допомоги дорослого, то її дії з цим посібником будуть суто маніпулятивні. Багато хто з педагогів негативно ставиться до цього й визнає за неприпустиме використання дітьми дидактичного матеріалу в будь-який інший спосіб, а не за його прямим призначенням. Послуговуючись прийомом АСД не слід розглядати розв'язання дидактичного завдання як єдину мету. Якщо дитина грається з посібником «не так, як треба», вихователь певний час не зважає на цей відступ від правил, не стримує дитячої ініціативи й не забороняє пошук, а разом із малюком радіє з його «відкриття».

Такий погляд нам підказала книга японського педагога Масару Ібукі «Після трьох уже пізно», де автор пише: «Процес сприймання у малі дитини спонтанний і часто здається дорослим довільним, а тому, спілкуючись із дітьми, ми маємо вчитися позбуватися упередженої думки й використовувати всю нашу уяву, щоб бачити світ так, як бачать його діти».

Він також зазначає, що «книжки не лише для читання, а кубики не лише для будівництва». Отже, ми визнаємо етап маніпуляції як тимчасовий, але вкрай важливий для загального розвитку малюка період оволодіння дидактичним посібником.

3. Усвідомлення дидактичного завдання

Спостерігаючи за діями вихователя або інших дітей з конкретним дидактичним предметом, дитина у якийсь момент починає розуміти, що в ньому криється якась загадка, яка потребує розв'язання, — для цього існують певні способи дій і єдиний правильний варіант вирішення. Від цього моменту малюк переходить до наступного етапу, і роль вихователя полягає у тому, щоб допомогти йому усвідомити закладене дидактичне завдання. Воно ж часто-густо виступає вже в самій назві гри чи посібника, тож педагог, даючи дитині посібник на її прохання або пропонуючи їй гру на свій власний розсуд, інтонаційно наголошує на дидактичному завданні, яке має бути виконане.

Доцільний тут також інтригуючий, загадковий тон голосу, щоб зацікавити малого, збудити його розумову активність, спрямувати думку на досягнення конкретної мети.

4. Стадія спроб і помилок

На цьому етапі малюк починає активно діяти, намагаючись виконати дидактичне завдання, але він ще не завжди здатний визначити, правильно робить чи ні. Вихователь має навчитися вельми тактовно й гнучко ставитися до дитячих помилок, пам'ятаючи Демокритів вислів: «Причина помилки полягає у незнанні більш правильного». Тобто дитина ще не може усвідомити, що вона припускається помилки. Зазвичай дорослий реагує на це розчаруванням, невдоволенням, негативною оцінкою: «Це не так», «Ти зробив неправильно».

Ми відмовилися від такого підходу і без зайвих емоцій та повчань просто виправляємо неусвідомлену помилку малюка. Практикуємо звертання, яке спонукає працювати думку дитини: «подивися», «поміркуй», «послухай» тощо, подаємо зразок правильної відповіді або способу дії, обов'язково супроводжуючи його доброзичливим тоном голосу і «мовою рухів». Таке ставлення дорослого до помилок дітей дає їм змогу перейти до наступного етапу оволодіння дидактичним посібником.

5. Прийняття допомоги дорослого чи однолітка

На цьому етапі дитина вже помічає помилку, але не завжди знає, як її виправити. Вона може навчитися цього сама. Марія Монтессорі зазначала: «Дидактичний матеріал контролює кожну похибку. У цих похибках і полягає величезне виховне значення». Ми згодні розглядати це твердження як один із можливих варіантів. Однак, вважаємо, є ще й інший шлях: малюк засвоює правильний спосіб дій, спостерігаючи за тим, як діє дорослий чи одноліток. Тобто він навчається не завдяки посібнику, а за допомогою прикладу і наслідуючи дії іншої особи, яка вже володіє цією навичкою, цим умінням, цими знаннями.

Коли у дитини щось не виходить і вона просить допомоги, педагога, які послуговуються прийомом АСД, ясна річ, допомагають їй. Орієнтиром для них є слова Льва Виготського: «сприйнятливості до допомоги є головним показником здатності бути навченим». Однак ця допомога не має форми вказівки, оскільки ми переконані, що будь-який посібник не лише навчає виконувати дидактичне завдання, а й розвиває у малят ініціативу, впевненість, вчить долати труднощі, дає радість досягнення мети. Тому вихователі дотримуються



такого правила: «Не поспішай допомагати дитині, якщо вона цього не просить, але й не відмовляй, якщо тебе попрохали допомогти». Звідси переконання: «Допомога має бути вчасною!».

6. Виконання дидактичного завдання

Зрештою настає час, коли дитина правильно виконує дидактичне завдання. Для неї не досить побачити це самій, їй необхідні схвалення і підтримка вихователя — авторитетного для неї дорослого. Марія Монтессорі вважала цей етап в оволодінні дидактичним матеріалом заключним: «Якщо дитина правильно виконує вправу, це означає, що вона вже переросла її, і такий матеріал їй уже не потрібний». Ми ж звернули увагу на те, що й після цього етапу триває користування посібником.

7. Тренінг, удосконалення знань, умінь та навичок, набутих за допомогою посібника

Навчившись розв'язувати дидактичне завдання, малюк використовує посібники з сенсорики як тренажери для вдосконалення своїх репрезентативних систем, для самоствердження, демонструючи засвоєні способи дії з посібником вихователю, батькам, одноліткам. І лише діставши свою частку схвалення, підтримки й захоплення, він переходить до наступного етапу.

8. Відмова від посібника

Хочемо застерегти педагогів від намагання нав'язати дитині посібник для гри з ним — така дія може викликати природний протест, та й сама гра вже не даватиме радості. Якщо вихователь зуміє дотримуватися цього правила, то надійде черга наступного етапу.

9. Періодичне повернення до посібника

Малого можуть спонукати до цього різні причини: і прагнення вдосконалити навички, і відчуття радості успіху, і демонстрація своїх можливостей перед іншими тощо. Однак на цьому етапі ми завважили цікаву особливість: перехід від маніпуляції до змістовних дій, уже на більш якісному рівні, — відбувається здійснення творчих задумів та ідей. Вони, напевне, й виникли у дитини ще на другому етапі оволодіння посібником, тобто на етапі маніпуляції.

Психологи небезпідставно називають дитячі ігри неусвідомленими експериментами, які ставляться на самому собі для самонавчання і саморозвитку. Інтелектуальна активність (як і пасивність) започатковується в ранньому дитинстві. Наші маленькі підопічні схильні до експериментування, до активної пошукової діяльності. Вони можуть тривалий час зосереджуватися на дидактичній грі, яка їх зацікавила.

Зустрічаючись із чимось новим для себе, ставлять педагогові чимало запитань, намагаючись самостійно віднайти зв'язок зі своїм власним досвідом, висловлюють оригінальні здогади, припущення — інакше кажучи, творчо ставляться до процесу пізнання.

Ймовірно, цьому значною мірою сприяє те, що педагоги, використовуючи прийом АСД і прагнучи надати пізнавального спрямування життю своїх вихованців, не забувають: вони працюють із дітьми раннього віку, і ці діти люблять різноманітність і свободу. Саме це робить для них дидактичні ігри привабливими, а тому не слід їх їм нав'язувати.

Пропонуємо кілька правил для вихователя, який має бажання опікуватися малятами, активізуючи їхню спонтанну діяльність під час оволодіння дидактичним посібником:

- хваліть і заохочуйте дитину за найменші успіхи в розв'язанні дидактичних завдань;
- ставтеся з повагою і розумінням до бажання дитини грати з дидактичним матеріалом «не так, як усі»;
- виправляйте помилки і не сваріть за них;
- не поспішайте з допомогою, але й не відмовляйте у ній, — допомога має надійти вчасно;
- не змушуйте дитину «грати» з дидактичним матеріалом, коли їй того не хочеться;
- будьте завжди зацікавленим глядачем і слухачем, коли дитина демонструє вам свій спосіб гри з посібником або варіант розв'язання дидактичного завдання.

ВІРШІ ДЛЯ МАЛЯТ І ДЛЯ ТИХ, ХТО ВИКОЛИСУЄ НАЦЮ

Усе на світі має свій початок:
Для колосу — зернятко у ріллі,
Для річечки — джерельце непочате,
А для родини — дітоньки малі
Ольга Тимофієва



Ольга Тимофієва народилася 8 червня 1953 року в селі Золотий Потік Тернопільської області.

Із відзнакою закінчила Львівське педагогічне училище, після чого стала студенткою педагогічного факультету Рівненського педагогічного інституту, який закінчила 1980 року, отримавши диплом із відзнакою за спеціальністю «Викладач дошкільної педагогіки і психології, методист із дошкільного виховання».

Працювала методистом Закарпатського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Нині займається волонтерством, фотографією, журналістикою і, звичайно, своїм рідним дошкільням.

Автор багатьох методичних розробок, посібників, наукових статей. Видала поетичні збірки та книги «На відстані руки», «Під знаком червня», «Невтоленність», «Висоти вічних журавлів», «Вибране», «Коліскова для сонечка».

У віршиках для дітей багато лірики, гумору. Вони прості, щирі, дотепні, захопиви та ностальгічні.

ПРИТУЛЯНКА

Притуляночки, примиряночки
Для Наталочки і Оксаночки,
Для матусеньки і дитиночки,
Ще й для сонечка і хмариночки.
Хмарки дощиком розіллялися,
В небі сонечко засміялося,
Слізки витрімо, усміхнемося,
Обнімімося, притулімося — мир!

ВРАНИШНЯ ЗАСПІВКА

У срібному кафтану,
На вітрику-буланику
Гуляв місяць-місяченько,
Та й посіяв зірок жменьку.
Півник рано встав, зироньки склював:
— Ось і день!

ДЕ НОЧУЄ СОНЕЧКО?

Вкриває тихо квочка-ніч
Крильми своє гніздечко.
У ньому мама, я і ти, і сонечка яєчко.
Вогнистий ранок Кукурік
Спиняє снів вервечку,
На небі голубу таріль
Викочує яєчко.
Легенько котиться воно, мов м'ячик по горбочку.
А прийде вечір золотий — ховається під квочку.

ВЕСЕЛА ПІСЕНЬКА

Біжить дощик молоденький
По горах, по долах,
В золотому кептаруку,
У срібних постолах.
В нього айстра мальована,
А у айстрі — лійка.
Сіє дощик на полечко,
Дітям на голівки.
Ростіть малі, виростайте
Аж під саму стріху,
Татусеві на розраду,
Мамці на потіху.
Гей!

БДЖІЛКА

Пухнаста бджілка на квітку сіла,
Квітка гойднулась, прошепотіла:
— Мое серденько зоріє очком,
Є в ньому досить для всіх медочку.
Збери медочок
З пахучих квіток,
Неси у вулик
Для милих діток.
Неси медочок, цілющі ліки,
На згадку дітям про тепле літо.

ДИВНИЙ КОТИК

Ходи до мене, котуку,
Я так тебе люблю,
На хвіст прив'язу стрічечку,
Намисто почеплю.
Ти ж пісеньку, пухнастенський,
Мені проворкочи...
Та Мурчик — хвостик бубликом
І шмиг надвір мерщій!

ДЕ ЗИМУЄ ЖАБКА?

Зимно дощик крапає,
Сумно жабка квакає:
— Де ж мені сховатися,
Щоб тепла діждатися?
Може, у відеречку
Я зів'ю кубелечко?
Дітки, хто вгадає,
Де маленька жабка
Взимку спочиває?



У ФОНТАНІ ПОСТРИБАЄМО — СОНЯЧНОГО ЗАЙЧИКА ВПІЙМАЄМО

Тетяна ЛОЖКІНА,
вихователь
дошкільного навчального закладу
(ясел-садка) № 1 «Калинка»

Хай пригріває сонце, даруючи веснянки,
В Славутичі стрічаємось біля фонтану вранці.
Намочимо долоньки, у фонтані пострибаємо
І сонячного зайчика у крапельках впіймаємо.
Серед веселих грайликів-струмочків у фонтані
Всміхаються, мов сонечко, малята тату й мамі.

Обрати місце для прогулянки з малюком влітку зовсім не важко. Адже, коли припікає сонце, треба не вагатися, а скоріше йти до фонтану. Погратися, поспостерігати за струменями, відчути на обличчі вологі бризки, простежити за тим, як у променях води ховається веселка, — що може бути цікавішим?

Вода у спеку добре прогрівається, а отже, малюкам буде комфортно у ній перебувати.

Проте біля водограю та у ньому варто дотримуватися правил безпечної поведінки на воді:

- не можна самим заходити у фонтан;
- не можна пустувати у фонтані;
- не варто купатися надто довго аби не зазнати переохолодження;
- не можна перебувати надто довго на сонці;
- не слід пірнати у воду вниз головою як на міліні, так і на глибині.

Гра **«Малюємо по мокрому»**. Саме на мокрому асфальті крейда легко та яскраво малює. З'ясуйте у малечі, що або кого ви будете малювати.

Дайте волю фантазії маленькому художнику чи запропонуйте йому варіанти малюнків: «Намалюємо найбільший будинок для

динозавра або незвичайну квітку з геометричних фігур». Маніпуляції з крейдою розвивають дрібну моторику рук, творчість.

Збираючись до фонтанів, із собою візьміть ємності, які можна надути; прозорі відерка, пасочки, ситечка тощо.

Якщо у вас із собою є відерця, то позмагайтеся з іншими «мокрими відпочивальниками» у **«Водоносів»**. Роз'ясніть дітям це слово заздалегідь, покажіть фото. У давні часи, коли ще не винайшли водопровід, була така професія — водонос.

Наберіть воду у великий тазик, так буде безпечніше для дітей. Діти можуть позмагатися між собою: наповнити відро водою за певний проміжок часу, наприклад за хвилину. Єдине правило — воду діти набирають долоньками. Після змагань перелийте воду у прозорі ємності та наочно переконайтеся, хто ж більше її начерпав.

Щоб збагатити уявлення дітей про властивості предметів та розширити способи орієнтування у просторі, пограйтеся у **«Мореплавців»**. Звісно, якщо ви захопили з собою папір, із якого і буде зроблений найкращий у світі паперовий кораблик. Лавочок біля фонтану завжди вистачає. Розмістіться зручно та складайте кораблик.

Для запуску корабликів на воду краще використати надувні ємності, їх наповніть водою. Покажіть малюкові, як правильно дмухати на кораблик, щоб він почав рухатися. Чим сильніше й довше будете видувати струм повітря, тим далі попливе кораблик. Цікавіше буде, якщо два кораблики будуть змагатися у швидкості.

Гра **«Сонечко та дощик»** розвиває уважність та спритність. Поки ви промовляєте слова «світить сонечко», діти ходять по периметру фонтану. Коли ви голосно промовляєте «пішов дощик», діти починають бризкати водою одне на одного.

Батьки повсякчас турбуються: у дітей погана пам'ять. Вчіть невеличкі оповідання, вірші, як-от «На площі фонтан».

Веселкою грає на площі фонтан,
Струмками стрибає то тут, а то там...
Угору до сонця він вічно спішить.
І хто оце диво зуміє спинить?
Фонтан прохолоду дарує малятам.
Отож поспішайте скоріш поплескатись,
Поплавати трішки, мов рибка мала...
Фонтан веселково стрічає здаля.

Відгадуйте загадки:

Що за дивина — стрибуча вода.
Вверх до сонечка летить,
Бризки в сторони за мить
Розлітаються... Поглянь —
Звичайнісінький... (ФОНТАН).

Якщо дитина вміє рахувати, пограйте у «**Веселий рахунок**».

Вверх струмочки — 1, 2, 3...
Скільки? Швидко полічи!

Назвіть і перелічіть, що чи хто знаходиться у фонтані: струмочки, діти (хлопчики, дівчатка), іграшки, — потім, що чи хто біля фонтану. Порівняйте кількість дітей і дорослих. Можна вигадати задачки на додавання, віднімання тощо. Наприклад: п'ятеро дітей купуються у фонтані. Три хлопчики вийшли з фонтану, скільки лишилося дівчаток? Полічи, скільки дітей було у фонтані до того, як у нього зайшов восьмий хлопчик?

Цікава гра «**Геометричні форми**» вчить мислити абстрактно. Поцікавтесь у малюка, яку форму має фонтан. Попросіть дитину знайти навколо фонтану предмети такої ж геометричної форми, позмагайтесь, хто більше знайде предметів певної форми.

Математичні навички розвиваються завдяки грі «**Переливання**». Діти можуть переливати воду через ситечка з дірочками різної величини, спробують відстежити швидкість виливання води з певного сита; наливати рівну кількість води у ємності різної форми. Дитина з задоволенням буде рахувати, скільки потрібно маленьких відерець, щоб наповнити водою велике синє відро.

Збираючись додому, пограйте в ігри, які розвивають мовленнєві навички дітей та збагачують їх словниковий запас. Спробуйте разом із дитиною «**Скласти речення**» за поданими словами: фонтан, вода, веселі діти. Порахуйте, скільки слів у реченні та визначте, хто ж склав найдовше, а хто найкоротше речення.

Гра «**Підбери слово-дію**»: дитині треба подумати, яка дія може відбуватися з водою. Наприклад, біжить, дзюркоче, переливається. Що ми можемо робити з піском? (Пересипати, копати, знаходити). Що сталося з квіткою? (Розквітла, зав'яла, виросла).

Дуже важливо, щоб дитина правильно вимовляла слова і робила грамотні закінчення у них. Гра «**Я почну, а ти продовжи**» у цьому допоможе: «Який гарний фонтан», «Ми чекали на відкриття фонтану», «Ми любимо купатися у фонтані», «Ми раді прийти до фонтану», «Діти плавають у фонтані», «Один фонтан, а багато фонтанів».

Автор віршів, наведених у статті, — Галина Гоцуляк



ТОП-7 ПОДІЙ У ДОШКІЛІ СЛАВУТИЧА



Якщо хочеш досягти успіху,
продовжуй вірити в себе навіть тоді,
коли в тебе вже ніхто не вірить
Авраам Лінкольн

Для кожного колективу 2015-2016 навчальний рік приніс утвердження та перемоги. Згадаємо про найпомітніші події в дошкільній освітній галузі Славутича.

- Укладання Угоди про творчу співпрацю лабораторії проблем інклюзивної освіти Інституту спеціальної педагогіки Академії педагогічних наук України та дошкільного навчального закладу (ясел-садка) комбінованого типу «Центр розвитку дитини».
- 25-річний ювілей дошкільного навчального закладу (ясел-садка) «Теремок».
- Участь вихованців дошкільних навчальних закладів у міському вернісажі малюнків дітей 5-6, 6-7 року життя «Чарівний дивосвіт барв енергозбереження».
- Участь дітей старшого дошкільного віку дошкільних навчальних закладів Славутича в міському спортивному святі «Як козаки на ярмарок ходили».
- Перемога сайту дошкільного навчального закладу (ясел-садка) комбінованого типу «Центр розвитку дитини» у II етапі та перемога сайту методиста міського методичного центру управління освіти та науки Славутицької міської ради Ірини Терещенко у заключному етапі обласного конкурсу-захисту web-сайтів відділів, управлінь освіти, районних, міських методичних кабінетів та навчальних закладів.
- Відзнака Дипломом редакції часопису «Розкажіть онуку», Національної спілки журналістів України та Інституту інноваційних технологій і змісту освіти педагогів дошкільного начального закладу (ясел-садка) № 1 «Калинка» за участь у Всеукраїнській акції «Щоб навчання було цікавим».
- Створення міського осередку Всеукраїнської громадської організації «Асоціація працівників дошкільної освіти».

ВЕСЕЛКОВА ПАЛІТРА КАРТИН НАТАЛІЇ ДЕРЕВ'ЯНКО

Мистецтво — саме життя,
і воно безсмертне
Оскар Уайльд



До вернісажу гостинно запрошує Наталія Дерев'янка — молода запорізька художниця. У своїх картинах вона створює особливий яскравий дитячий світ.

Полотна художниці виконані в українському фольк-модерні. Переглядаючи їх, ви не можете не помітити світла, оригінальності авторського стилю, загадковості.

Кожна картина художниці самотня, наповнена надією, добром, чарівністю, казкою, які так необхідні всім у будь-якому віці.

Пані Наталіє! Розкажіть коротко про себе.

Я художник, викладач, дизайнер. Мама Насті й Демида.

Як ви віршили стати художником?

Я не вмію нічого робити, крім малювання. Насправді жартую, крім самого малювання, я як мама, як ілюстратор, як викладач виконую багато нудних, побутових, організаційних, навчальних справ.

Із самого дитинства я малювала. Спочатку виводила квіти олівцем, потім змальовувала поштові листівки, потім — нашого kota Черниша, згодом був портрет виховательки Ганни Миколаївни. Батьки помітили моє бажання і хист і віддали спочатку до студії, потім до художньої школи.

Після цього я вже точно знала, що буду художником, і ми поїхали до Львова. Там пройшли мої десять років студентського життя, я закінчила художній коледж імені Івана Труша та Національну академію мистецтв.

Чи стало малювання вашим основним заняттям?

Усе, що я робила в своєму житті, тим чи іншим способом було і є пов'язаним з малюванням. Закінчивши відділ сакрального мистецтва,

я писала сучасні ікони. Потім почала викладати дизайн у Класичному приватному університеті, одночасно займалася веб-дизайном, виконувала макети сайтів.

Завжди працювала в майстерні, бо живопис мені не дає спокійно спати, ідеї лізуть до голови, і я мушу перенести їх на полотно. Коли в мене з'явилися діти, теми в живописі стали дитячими, так виникли ілюстрації до дитячих книжок, розмальовки і листівки.

Що чи хто вас надихає на створення полотен?

Діти. Казки. Любов.

Які дитячі книги ви ілюстрували?

У мене вийшли дві авторські книжки — «Казки для маленьких принцес», «Казки Білого Кролика» з серії «Естетичне виховання. Дитяча картинна галерея». Історії до книги ми писали разом із чоловіком.

Також я проілюструвала «Скарби для маленьких діточок». Це народні вірші, пісеньки, з якими виросло не одне покоління.

До свята Миколая вийшла чудова книга «Хочу, хочу подарунків!» Олега Симоненка з моїми ілюстраціями. Цю книгу дуже любить моя донька і я.

Зараз у роботі нова книга луцької видавчині Надії Ковальчук під робочою назвою «Мій ангелик».

Чи є у вас улюблена тема, картина?

Я малюю казки, яких так бракує дорослій людині. Взагалі я не вважаю себе дитячим ілюстратором.

Із якими думками ви малюєте?

Думки приходять різні, я жива людина. Але точно знаю: від того, які думки, залежить настрої картини. Мені щастить, що погані думки мене не навіщають, тому всі мої картини добрі.

Що головне у ваших картинах?

Це мені хотілось би почути від глядачів :)

Які ж вони, персонажі полотен Наталії Дерев'яноко? Пропонуємо переглянути у відеофільмі на сайті «Дошкільного містечка» в рубриці «Відеофайли» та на зображеннях, розміщених у журналі.



